

Türkiye’de rafting akıntıya kürek çekiyor

Cengiz Yücel, TÜRSAB Ar-Ge Departmanı, Kasım 2006

Macera ve yüksek düzeyde adrenalin severler için bir tutkuya dönüşebilen Rafting sporu ülkemizin turizmdeki en önemli kozlarından birisi. Başta Çoruh olmak üzere, Köprüçay, Manavgat, Dalaman ve Melen çaylarının güçlü akıntıları son yıllarda bu heyecan verici aktivitelere yoğun biçimde sahne oluyor. Bahsi geçen bu akarsularımızda rafting yapan yerli ve yabancı sayısı yılda 600 bine yaklaşıyor. Ancak, turizmin bu önemli kozu baraj yapımları, kaçak tular ve iyi yönetilemeyen doğal varlıklar nedeniyle yok olma tehdidiyle karşı karşıya. Rafting’ın Türk turizmi için büyük önemi var. Öncelikle, kitle turizmi maksadıyla ülkemize gelen ziyaretçiler farklı heyecanlar yaşayabiliyor ve Türkiye destinasyonu bir yandan renklenirken, diğer yandan katma değeri yükselmiş oluyor. Rafting sporunun cazibesi paket turlarla Türkiye’ye gelen turistlerin bir kısmını tesis dışına çıkmaya ikna ediyor. Ülkenin sahil dışındaki daha derin kısımlarının turistlerce keşfedilmesine yardımcı oluyor. Bu spor dalında popüler olmuş akarsularımızın kıyılarındaki pek çok köy ve ilçe bu spordan gelir elde ediyor ve turizm denen olguyla bu spor sayesinde tanışıyor. Ayrıca, Çoruh gibi özel nehirlerimiz de bu sporu icra eden daha maceracı ve ilgili kesimden oluşan bir niş pazarın rafting önceliğiyle Türkiye’ye gelmesini sağlıyor ve Türkiye’nin o pazara açılan kapısı olabiliyor.

Rafting’de sorunlar

Turizm ürününü renklendirerek turizmde rakiplere karşı önemli bir koz sağlayan bu spor dalının icra edildiği ülkemizdeki önemli parkurlar baraj inşaatlarıyla yok olmak üzere. Diğer yandan kaçak turlardan kaynaklanan haksız rekabet bu alanda uzman seyahat acentalarını zor duruma sokuyor. Kaçak turlar rafting sporundan elde edilebilecek gelirin minimum düzeyde kalmasına, bu hassas sporda verilen hizmet kalitesinin düşmesine neden olabiliyor. Antalya’da rafting alanında uzman seyahat acentalarından Trans Nature’nin sahibi Recep Ecer’in tahminlerine göre Köprülü Kanyon’da rafting yapan 500 bine yakın kişinin yarısına yakını bilmeden kaçak turları tercih ediyor. Türkiye’de rafting sporunun gelişiminde emeği olan ve 1990’ların başında Turizm Bakanlığı’nın uzmanı olarak çalışan Ecer, kaçak turların tehlikeli boyutuna da dikkat çekiyor ve denetimsiz ve eğitimsiz rehberler eşliğinde bu sporun icrasının büyük problemler yaratabileceğini vurguluyor.

Merkezlerin yönetilmesi gerekiyor

Antalya Milli Parklar Şube Müdürü Recep Koşan’a Köprülü Kanyon Milli Parkı’nın nasıl yönetildiğini sorduğumuzda ‘Bizim şu anda orada bir varlığımız yok’ yanıtını alıyoruz. Bununla beraber, Koşan, Parkla ilgili olarak bir planlama çalışması içinde olduklarını bu çalışmaların 2007 yılı sonunda bitirilmesinin hedeflendiğini anlatıyor. Bu planlamaların içinde parkın girişine kapı ve gişe konması da bulunuyor. Koşan, Parktaki en büyük sorunun raftingcilere hizmet vermek üzere yapılmış ruhsatsız binalar olduğunu söylüyor ve bu kaçak yapılaşmayla ilgili yasal yollara başvurduklarını anlatıyor.

Antalya’dan bir rafting uzmanı acenta olan Medraft’ın rafting operasyonları yetkilisi Deniz Yaşar’a Milli Parkın girişinde ücret alınması konusundaki yorumunu sorduğumuzda ‘Böyle bir gelişme zaten rekabetin çok yoğun olduğu ve minimum karlarla çalışılan sektörde işi hepten çıkmaza sokar. Bu maliyetin müşteriye yansıtılması imkansız’ diyor. Nitekim, bu konuda görüşlerini sorduğumuz diğer seyahat acentaları da aynı görüşü paylaşıyorlar. Onlara göre, kaçak turlarla mücadele en öncelikli sorun. Bu konu güvenlik güçlerinin eşliğinde Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın ciddi bir mücadelesi ile çözülebilir. Milli Parka giriş sınırlandırılmalı ve sadece seyahat acentaları alınmalı. Ancak, bundan sonra giriş aidatı gibi konular masaya yatırılabilir.

Seyahat acentası yetkilileri buradaki kaçak binaların yıkılmasının da bir çözüm olmayacağını, çünkü bu yapıların önemli bir kısmının raftingcilerin temel ihtiyaçlarını karşılayan yapılar

olduğunu belirtiyor ve yıkmak yerine bunların elden geçirilip yasal zemine kavuşturulmasının daha mantıklı olacağını savunuyorlar.

Dalaman'da baraj

Marmaris'te faaliyet gösteren Alternatif Turizm'in sahibi Vedat Vural ise Dalaman çayından kötü haberler veriyor. Marmaris, Fethiye, Bodrum gibi önemli turizm merkezlerine yakın rafting yapılabilecek tek nehrin Dalaman Çayı olduğunu, ancak bu nehir üzerinde yapımı süren Akköprü Barajı ile buradaki 3 rafting etabından 2'sinin sular altında kalacağını söylüyor.

Türkiye'de rafting sporunu ilk icra edenlerden olan ve bir spor olarak gelişimine katkıları bulunan Vural, "Bu baraj inşaatı nasıl bir fizibilite raporu ile başlatılmış olmalı ki Türkiye'ye her yıl 18 milyar dolar döviz getiren turizm sektörünün en önemli bölgelerinden birinde o sektörün temel kozlarından birini elinden alabiliyor?" diye soruyor.

Gerçekten de Köyceğiz ilçesinin 24 km doğusunda 1996 yılında inşaatı başlatılan ve halen dolgusunun yarısının tamamlanabildiği Akköprü Barajı'nın yol açtığı çevre felaketleri çevrecilerin ve ilgili meslek kuruluşlarının gündeminde. Jeoloji Mühendisleri Odası'nın 2004 yılında düzenlediği bir Forum'da Oda adına konuşan Dr. Eşref Atabey, Barajın inşaatında çekirdekli kaya dolgusu tercih edildiğini, bölgede milyonlarca yıl içinde oluşan çok verimli tarım arazilerinin topraklarının kil dolgusu olarak kullanıldığını aktarıyor.

Yıllık yaklaşık ekonomik değeri 32 milyon dolar olan ve bu yılki Türkiye elektrik enerjisi talebinin binde 2'sine denk gelen 343 GW/h elektrik üretecek bir baraj sadece bölgenin tek rafting merkezine değil aynı zamanda, esas hedeflerinden biri olan tarıma bile zarar veriyorsa, bu barajın yapılma nedenlerinin bir kez daha sorgulanması gerektiği ortaya çıkıyor. Kaldı ki, bugün 20 bin yabancı raftingcinin geldiği Dalaman çayı doğru bir doğa sporları merkezi projesi ile 150 bin yabancı raftingçiyi çekmeye başlasa – ki Dalaman çayı için mütevazı bir rakamdır - yıllık getirisi 50 milyon doları rahatlıkla aşacaktır.

Yusufeli sular altına

Dünyanın en iyi rafting parkurlarından biri kabul edilen ve her yıl yaklaşık 12 bin raftingcinin gelerek heyecan aradığı Çoruh nehrinde de baraj inşaatlarının neticesinde rafting yapmak imkansız hale gelecek. Rafting sporunun Türkiye'deki önemli merkezlerinden biri haline gelmiş olan Yusufeli ilçesi de sular altına gömülecek. 410 kilometresi Türkiye'de olmak üzere 431 km uzunluğundaki Çoruh nehri Türkiye'nin en hızlı ve dünyanın da 10. hızlı akan nehri.

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Çoruh üzerinde 10 ve yan kolları üzerinde de 17 Baraj ve Nehir tipi H.E.S. Tesislerinin İnşaatını planlanmış durumda. Bu projelerden Muratlı Barajı ve H.E.S. Tesisleri İnşaatı tamamlanarak hizmete girmiş durumda. Borçka ve Deriner Barajlarının inşaatlarına devam ediliyor. En önemli rafting merkezlerimizden birisi durumundaki Yusufeli ilçesini sular altında bırakacak olan Yusufeli Barajı'nın yapımı hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararı geçen yıl (2005) Danıştay tarafından iptal edilmişti. Ancak, bu yıl temyizden onay çıkınca baraj inşaatının önünde engel kalmadı. Bayram ve Bağlık Barajları'nın inşaatları da planlama aşamasında.

Doğa Derneği'nin anlatımına göre "Çoruh Nehri üzerine yapılacak olan baraj, toplam 133 canlı türü için uluslararası öneme sahip olan Çoruh Vadisi'nin 5535 hektarlık bir alanını su altında bırakacak. Çoruh Vadisi'nin içinde bulunan diğer bir proje olan Güllübağ projesi, Vadinin yaklaşık 2200 hektarlık alanını su altında bırakırken, nesli tehlike altında olan iki endemik bitkinin de (Campanula choruhensis ve Erysimum leptocarpum) yok olmasına neden olacak."

Diğer yandan, Hükümet bu havzada yapımı planlanan 27 tesisten yılda 10,3 Milyar KWh yıllık enerji üretimi gerçekleştirileceğini, bu rakamın Türkiye'de üretilen toplam enerjinin % 7' si, Hidroelektrik enerjinin ise % 22' sine denk olduğunu; ayrıca Çoruh Nehri'nin, yılda 5,8

milyon m³ rusubat taşıdığı için, bu havzanın Türkiye'de en fazla erozyona maruz kalan havzalardan biri olduğunu ileri sürerek projeyi savunuyor.

Rafting nasıl başladı

Türkiye'de rafting sporu 1990'lı yılların başlarında icra edilmeye başlanmış. İlk icra yeri ise Çoruh Nehri. İlk kez küçük bir ekip İsraili raftingçilerle birlikte bu nehirde rafting yapmış ve rafting sporunu tanıtmış. Bu olay zamanın Turizm Bakanı Abdülkadir Ateş'in dikkatini çekmiş. Onun Bakanlığı zamanında Çoruh nehrinin tanıtımı amacıyla 1992 yılında yapılan bir rafting organizasyonu ile spor yaygınlaşmaya ve kitleleşmeye başlamış. Yabancı basın da davet edildiği gösteri esnasında Ateş'in bulunduğu botun bir talihsizlik sonucu devrilmesi basında olayın geniş yankı bulmasına yol açmış. Hemen ertesi yıl da o dönemde rafting sporunun yaygınlaşması için çaba gösteren bir uluslararası kuruluş olan ProjectRaft adlı kuruluş Bakanlığın himayesinde burada 4. Dünya Rafting Şampiyonası'nı düzenmiş. Böylece ülkemizde ilk kez Çoruh nehrinde icra edilen bu spor burada yetişen raftingçilerimizin Antalya'da Köprülüçay'ı ve Muğla'da Dalaman Çayı'nı keşfi ile ülkemize kıyı turizmi maksatları ile gelen turistler arasında da yaygınlaşmaya başlıyor.

Çoruh nehrinde son yıllarda dikkat çeken bir diğer uluslararası müsabaka da Erzurum'un İspir İlçesi'nde düzenlenen kano yarışmaları. ÇoruhExtreme markasıyla düzenli hale getirilmek istenen yarışmaların 2.'si bu yıl 29 Mayıs 6 Haziran tarihleri arasında yapıldı. İspir İlçesi Kaymakamlığı ve İspir Belediye Başkanlığı'nca organize edilen müsabakanın hazırlıklarını İngiltere Rafting ve Kano Federasyonu'nda görevli Dave Manby ile Türk kanocu Sencer Solakoğlu yapıyor. Bu yılki yarışlara 14 ülkeden 34 sporcu katıldı.

Dünyada rafting

Rafting, sadece 60 yıllık mazisi olan genç bir spor dalı. II. Dünya Savaşı'nda ABD'li askerlerin Pasifik savaşlarında ilk kez kullandıkları lastik botlar savaştan sonra ordu fazlası olarak satılıyor. Rafting sporu işte bu botların nehirlerde safari amacıyla kullanılmaya başlamasıyla ortaya çıkıyor. ABD'de kısa sürede popüler bir spor haline gelen rafting bugün milyonlarca kişi tarafından icra ediliyor. Bugün ABD'nin 15'e yakın önemli nehrinde her yıl 2 milyona yakın rafting turu yapılıyor ve bu nehirlerin çoğunda her yıl yapılan rafting turu sayısı 200-300 bin arasında. Bir rafting botunda yaklaşık 8 kişi olduğu düşünüldüğünde bu ülkede yılda 15 milyona yakın kişinin rafting turuna katıldığı ortaya çıkıyor.

Rafting sporu dünyada Uluslararası Rafting Federasyonu (IRF) çatısı altında örgütlenmiş durumda. Dünyanın en önemli rafting mücadelesi olan Dünya Rafting Şampiyonası IRF tarafından 2 yılda bir organize ediliyor. Erkeklerde Rus, kadınlarda Çeklerin şampiyon olduğu son müsabaka 2005 yılında Ekvator'un Quijos nehrinde yapıldı. Önümüzdeki müsabaka da 2007'de Kore'nin Naerincheon nehrinde Haziran ayının son haftasında yapılacak.

En raftingci milletler hangisidir? Son beş IRF dünya şampiyonasının sonuçlarına bakıldığında en çok ilk beşe giren üç ülkenin Almanya, Çek Cumhuriyeti ve Rusya olduğunu görüyoruz. Bu ülkeleri bu şampiyonalarda ilk beşe girme sayısı açısından Slovakya, Brezilya, İtalya ve ABD izliyor. Bu sonuçlar, bu konuda en geniş turizm pazarlarının hangi ülkeler olabileceği konusunda da fikir vermesi açısından önemli. Nitekim, Ruslar, Almanlar ve İngilizler Türkiye'de en çok rafting yapan milliyetler.

Avrupa'da rafting sporunun belli bir çatısı bulunmuyor. Bununla beraber, IRF'in Avrupalı üyeleri IRF önderliğinde bir araya gelerek bir Avrupa Şampiyonası düzenliyorlar. IRF geçen yıl 2006 yılı Avrupa şampiyonasının Hırvatistan'ın Korana, Dobra ve Zrmanja nehirlerinde yapılacağını açıklamıştı. Ancak, Hırvatistan yılın ilk aylarında bu organizasyondan çekilme kararı alınca Şampiyona Rusya'nın Adygea kentindeki Belay Nehrinde 26-30 nisan tarihleri arasında gerçekleştirildi.

Rafting sporunda dünyanın en çok dikkat çeken bazı destinasyonları ABD'deki Arizona, Colorado, Ocoee, Nantahala nehirleri, Zambiya ile Zimbabve sınırındaki ünlü Viktorya

Şelalelerinin de bulunduğu Zambezi Nehri, Nepal’de Himalaya vadisindeki Trisuli, Seti, Marshyangdi, Kali Gandaki, Sunkoshi, Karnali nehirleri; Şili’nin Patagonya bölgesindeki Futaleufu nehri; Tayland’da Khao Yai Milli Parkı’ndaki, the Kaeng Hin Phoeng nehri ve tabii Türkiye’de de dünyanın en hızlı akan 10 nehrinden birisi olan Çoruh nehridir.

Kimler Raftingci?

Rafting, parkurları zorluk derecelerine göre sınıflandırılıyor. Kuşkusuz parkur akıntının şiddeti, akarsu düşüşlerinin miktarı, şelalelerin yapısı ve yüksekliği bu zorluk derecelerinin belirlenmesinde rol oynuyor. Bu derecelerin bir çok nehirde mevsimlere göre de değiştiğini söylemek gerekiyor. Nehirlerin en coşkun zamanı yüksek seviyelerdeki kar sularının eriyerek nehirlerle katıldığı dönem olan bahar aylarına denk düşüyor.

Marmaris’teki Ecoraft Seyahat acentasından Can Emengen’in tahminlerine göre Dalaman’da her yıl 20 bini yabancı yaklaşık 25 bin kişi rafting turlarına katılıyor. Bu nehirde turlara katılanların önemli bir bölümünü İngilizler ve Ruslar oluşturuyor. Türk vatandaşlarında bu spora karşı özelelikle son iki yıldır ciddi bir ilgi artışı olduğunu kaydeden Emengen şirket çalışanlarından oluşan grupların rafting yapan Türkler arasında en yaygın grup türü olduğunu söylüyor.

Trans Nature’den Recep Ecer ve Medraft’tan Deniz Yaşar da Köprülü Kanyonda rafting yapanlar arasında Almanlar ve Rusların çoğunluğu oluşturduğunu söylüyorlar. Haziran ayından Ekim ayına kadar rafting yapılabilen Köprülüçay’da eylül ve ekim aylarına kadar gençlerin hakimiyeti varsa da okullar açıldıktan sonra etaplar orta yaş ve 3. yaştan turistlere kalıyor.

Melen Çayının müşterileri ise İstanbul’a yakınlığı nedeniyle daha çok Türkler. Melen çayının sezonu da adı geçen diğer nehirlerimize oranla daha kısa.

Emengen, Dalaman çayında rafting yapanlar arasında İngilizlerin ve Rusların ağırlıkta olduklarını Türklerin de son 2 yıldır bölgede rafting sporuna ilgi duymaya başladıklarını belirtiyor.

Bu yıl rafting parkurlarımızda sakin bir yıl olmuş. Köprülüçay, Dalaman ve Çoruh nehirlerinde rafting yapan yerli ve yabancı sayısında önemli bir azalma hissedilmiş. Çoruh Nehrinde rafting sporuna gönül verenlerden birisi olan ve Barhal’da bir rafting klübünün kurucusu olan Sıralı Aydın “Burada zirve 2004 ve 2005 yılları oldu. O yıllar 12-13 bin kişi rafting için bölgeye geldi. Ancak, bu yıl 5 bini geçmedi” diyor.

Türkiye’de Rafting turlarına çıkan yabancıların vast çoğunluğu bu turları Türkiye’ye geldikten sonra satın alıyor. Bunlarında önemli bir bölümü Türkiye’ye kendisini getiren Tur operatörünün otel içindeki satış faaliyetleri esnsında rafting turuna katılabileceğini öğreniyor. Bu arada, seyahat acentalarının kapı satışları da önemli bir yekün tutuyor. Özellikle zorluk derecesi 1-2 seviyesinde olan Köprülüçay ve Manavgat gibi merkezlerde bu satış türü ile gelenlerin oranı yüzde yüzler düzeyinde.

Dalaman çayının zorluk derecesinin 5 seviyesine kadar çıkması buraya gelenlerin az da olsa bir kısmının temel motivasyonunun öncelikle rafting olmasını sağlıyor. Çoruh’a gelen yabancılar içindeyse temel motivasyonu rafting olanlar çoğunlukta. Çünkü bu nehirde bu spora gönül verenler ve bu nehrin ününü duyanlar rafting yapmak istiyor.

Türkiye’de başka nerelerde keyifli rafting yapılır diye sordüğümüz uzmanlar su kalitesi açısından Erzincan’ın Karasu’yunu, Van’ın Bahçesaray ilçesinde Müküs çayını, Rize Çamlıhemşin’deki Fırtına deresini, Kelkit Havzasındaki Kelkit çayını ve Hakkari’deki Zap suyunu telaffuz ediyorlar. Ancak, bu suların da çoğunda baraj inşaatlarının planlandığını belirtmek gerekiyor. Bu durumda Türkiye’nin bir an önce bu nehirlerden hangilerini bu doğa sporuna tahsis ederek doğa sporları merkezleri oluşturacağına oturup karar vermesi gerekiyor. Aksi takdirde bir kaç on yıl içinde Türkiye’de rafting sporu tarihe karışacak.>>